

ARNOLD – LUCIEN MONTANDON – UNUL DINTRE CTITORII ENTOMOLOGIEI ROMÂNEȘTI

Gheorghe MUSTAȚĂ¹, Mariana MUSTAȚĂ²
mustata_ghe@yahoo.com

Abstract: After the Unification of the Principalities, the founders of modern Romania imposed radical changes in all the areas of social life, including Science. For the development of the Romanian Science it has appealed to various specialists from Europe. Among the foreigners who settled in Romania and identified with its interests, alongside of Carol Davila, Wilhelm Knechtel and Maurice Jaquet, Arnold Lucien Montandon counted, too.

Born in France, although he did not do university studies, he would become, like Aristide Caragea, one of Europe's greatest entomologists of his time. He did the first research of Hemipterology in Romania, bringing outstanding contributions to the knowledge of this group on the basis of the scientific material collected in Wallachia, Moldova and Dobrudja.

He worked within the Museum of Natural History, alongside of Grigore Antipa, leaving to the Museum one of the largest collections of Hemiptera, a real scientific treasury.

Recognized as one of Europe's greatest specialists in the field of Hemiptera, he was appealed by the British Museum to make order in the collections of the museum.

In recognition of his work he was elected Corresponding Member of the Romanian Academy and honorary member of the largest museums in Europe.

¹ Doctor în biologie, profesor la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române, membru al Academiei Oamenilor de Știință din România.

² Doctor în biologie, conferențiar la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.

Through his entomological research, Arnold Lucien Montandon can be considered one of the founders of the Romanian Entomology.

Keywords: Arnold-Lucien Montandon, Hemiptera, Hemipterology, Entomology, entomological research.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după Unirea Principatelor, România modernă prindea contur sub mâna îndrăzneță, hotărâtă și pricepută a lui Al.I.Cuza. Instituțiile statului se individualizau și căpătau un aer occidental. Învățământul căpătase o dezvoltare exponențială. Au apărut primele universități la Iași și la București și se punea problema organizării cercetării. Lovitura de stat a întrerupt marile reforme, însă modernizarea țării nu putea fi stopată. Carol I de Hohenzollern a preluat țara în mersul ei firesc către modernizare și emancipare. Trebuia să se asigure continuitatea. Regele a apelat la unele personalități străine din domeniul științelor pentru a forma nucleu de cercetare. Carol Davila este un exemplu grăitor în acest sens. De asemenea Wilhelm Knechtel a fost invitat la Cotroceni pentru a coordona lucrările de la Grădina Casei Regale.

La vârsta de numai 20 de ani, tânărul Arnold-Lucien Montandon ajunge în România cu ocazia unei croaziere făcute pe Dunăre. Se oprește pentru puțină vreme și la București. Suficient timp pentru a-l determina să vină și să trăiască în România. În 1872 își fixează rezidența la București, unde stă până în 1877.

Nu avea nici un fel de studii universitare și nici un fel de pregătire specială într-un anumit domeniu. Avea o inteligență nativă, o mare pasiune pentru cunoașterea naturii și dorința de a aprofunda studiul insectelor. Avea la îndemână literatura de specialitate din domeniul entomologiei și anume al cunoașterii Hemipterelor. La vârsta de 21 de ani a început să facă colecții totale de insecte și de alte animale. Trebuind să facă ordine în colecție s-a hotărât ca să aranjeze materialul colectat pe grupe; la început pe clase, ordine și familii, apoi pe specii asemănătoare între ele. Ca autodidact a învățat caracteristicile structurale ale insectelor. Având la dispoziție unele determinatoare ale Hemipterelor s-a oprit o bună perioadă de timp asupra lor, ajungând să le cunoască asemenea unui mare specialist.

Folosind cheile de determinare existente a început să determine unele specii de Hemiptere. Dorința de a-și lărgi spectrul cunoașterii lumii animale l-a determinat să acumuleze literatură și din alte grupe de insecte și nu numai.

Originar din Besançon, Franța, Arnold Montandon a fost atras de fauna României, cu atât mai mult cu cât unele grupe de animale nu erau deloc cercetate. Stabilizat fiind în România a început să facă expediții științifice în Moldova, Muntenia și Dobrogea, pentru colectări de material biologic. În scurt timp a pus bazele unei colecții impresionante de insecte.

În 1874 se căsătorește cu Césanne G. Giger, din Geneva, pe care o întâlnește în 1873 la o întâlnire a Societății Elvețiene din București. La 12 septembrie 1875 se naște primul său copil, Marcel-Henri. În acest timp locuia în București, pe strada Puțul-cu-Plopi.

În 1876, publică o primă lucrare în **Feuille des Jeunes Naturalistes** din Paris 7 (73) 10: *Dolichos flavicans*, prin care semnală prezența acestei specii în România. Urmează o serie de lucrări efectuate pe baza materialului entomologic colectat la Broșteni și pe Valea Bistriței. Alături de lucrările destinate cunoașterii Hemipterelor publică și un caz de anomalie morfologică descoperită la un individ de *Dytiscus marginalis*.

Primele șapte lucrări sunt publicate în **Feuille des Jeunes Naturalistes**; erau lucrările de început, efectuate pe baza colectărilor și a observațiilor efectuate în pădurea de la Broșteni și pe Valea Bistriței.

Căpătând experiența necesară publică în 1880, **Souvenirs de Valachie**, în **Bulletin de la Société Etudes Scientifiques d'Angers**. În 1884–1885 urmează **Souvenirs de Moldavie**, publicată în aceeași revistă (25 de pagini).

Devenit un specialist recunoscut în studiul Hemipterelor, Arnold Montandon își permite să publice în 1885 lucrarea **Hémiptères-Hétéroptères de Moldavie. Description de deux nouveaux Eurygaster. Revue d'Entomologie**; 4: 164–172, Cain.

În anii 1886 și 1887 efectuează ample cercetări în Dobrogea. Făcea colecții totale de insecte și se interesa și de alte grupe de animale. A. Montandon descoperă în Dobrogea o floră cu totul caracteristică acestei zone, cu influențe mediteraneene, panonice și din stepa rusă.

Începe să învețe cu sârg să determine plantele și să facă corelațiile necesare între floră și faună. Observațiile sale aveau să canalizeze activitatea multor cercetători, botaniști și zoologi.

În 1886 și 1887 publică lucrările: **Hémiptères-Hétéroptères de la Dobrudja și Excursion en Dobrudja**. Spectrul cercetărilor se extinde. Dacă în 1895 publică lucrarea **Contributions à la Faune Entomologique de la Roumanie. Nouvelles espèces d'Hémiptères-Hétéroptères**, în **Buletinul Societății de Științe București**, 4:158–162, în aceeași revistă, publică în 1890, lucrările: **Les Acridiens du Delta du Danube I și Contributions à la Fauna Entomologique de la Roumanie (Lepidoptera)**.

Stăpânind perfect tainele sistematicii Arnold Montandon se lansează în studiul neuropterelor, coleopterelor și chiar a speciilor de Rana, care se găseau în Muzeul din Paris. Specialistul de doar 38 de ani era recunoscut și apreciat în întreaga Europă.

Făcând colecții generale A. Montandon a început să cerceteze și alte grupe de animale. Astfel, în 1906 a publicat un catalog cu speciile de Gasteropode culese din Dobrogea.

Grigore Antipa cunoscându-l și apreciindu-l în mod deosebit a hotărât să-l determine să lucreze la Muzeul de Zoologie al cărui director era. Astfel, la 1 oct. 1896 Arnold Montandon devine salariat al Muzeului de Zoologie, deși era plătit doar cu 150 lei.

În cadrul Muzeului, în perioada 1896–1900 a abordat studiul ortopterelor, făcând ordine în materialul cules de el din Munții Bucegi, Doftana, Comana, Măcin etc.

În 1897 este primit ca membru al **Societății Române de Științe, Secțiunea Științelor Naturale**.

O parte din colecția sa de ortoptere a fost dată unui reputat entomolog englez, C. Burr, care a publicat două lucrări cu ortopterele din România. Una dintre specii a fost închinată lui A. Montandon, în semn de respect și de mulțumire. Este vorba de specia *Callimenus montandoni*. Ca o recunoaștere a activității sale științifice, în 11 aprilie 1904 Secțiunea Științifică a Academiei Române a propus primirea lui A. Montandon în acest înalt for științific din țara noastră. Laudatium a fost întocmit și prezentat de academicianul Constantin Istrati. Acesta a elogiat contribuția lui Arnold Montandon la dezvoltarea

Entomologiei românești, considerându-l ca fiind unul dintre ctitorii acesteia. Este deosebit de semnificativă prezentarea de către C. Istrati a unora dintre realizările în domeniul științei:

„În ceea ce privește Hemiptera, D^{ca} a ajuns o adevărată autoritate. Fructele călătoriilor depărtate culese de naturaliști englezi, francezi etc. (...) sunt trimise de British Museum, de Museum d’Histoire Naturelle etc., lui Montandon la București spre a fi determinate. Trebuie să fim fericiți, Domnilor colegi, că în astfel de împrejurări să-l alipim Academiei ca membru corespondent străin. Vom răsplăti astfel munca sa în cunoașterea unei părți a faunei României.”

Cunoscându-l îndeaproape, C. Istrati a scos în evidență atașamentul lui A. Montandon față de români și de România, deși se descurca foarte greu din punct de vedere material. În acest sens consemnează: *„Ceea ce face multă cinste acestei firi de elită, e că continuă a-și cultiva specialitatea, adesea nesigur de ziua de mâine, căci trăiește modest și greu din lucrul său, având o pozițiune foarte puțin retribuită pe lângă Muzeul nostru de Istorie Naturală”*.

După votare, Președintele Academiei Române I. Kalinderu a anunțat că: *„propunerea de alegere întrunind două treimi, Dl A.L. Montandon a fost ales membru corespondent străin în Secțiunea Științifică.”*

În perioada 1896–1907 Arnold Montandon a lucrat la Muzeul de Zoologie ca asistent al lui Grigore Antipa, având o contribuție deosebită la organizarea Muzeului.

Colecțiile lui A. Montandon au fost integrate în cadrul Muzeului. La 21 sept. 1903, la Expoziția Asociației Române pentru răspândirea și înaintarea științelor, Arnold Montandon a primit **Medalia de Aur** pentru frumoasa sa colecție.

La 6 februarie 1906, A. Montandon a donat colecția sa de Hemiptere Ministerului Culturii și Educației Publice, pentru Muzeul de Istorie Naturală. Colecția numără 22.552 de indivizi, care aparține la 4950 de specii. După cum aprecia Grigore Antipa, la momentul respectiv această colecție era una dintre cele mai mari colecții de Hemiptere din lume. Alături de colecție A. Montandon a donat și biblioteca sa științifică, ce cuprindea 764 de volume și 15 reviste științifice de specialitate.

Arnold-Lucien Montandon poate fi considerat ctitorul Entomologiei Românești, alături de Aristide Caradja și de Wilhelm Knechtel. Între A.Montandon și Aristide Caradja, **Prințul entomologiei românești**, așa cum avea să-l numească Președintele Academiei Române Traian Săvulescu sunt unele afinități. Aristide Caradja a fost absolvent al unei facultăți de Drept. Ca biolog, ca unul dintre cei mai mari lepidopterologi ai lumii timpului său, a fost însă un autodidact; un autodidact de excepție. Devenit membru de onoare al Academiei Române, Aristide Caradja și-a donat colecția de Lepidoptere, una dintre cele mai mari din lume, Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa”.

Tânărul Arnold-Lucien Montandon și-a închinat întreaga viață științei, existența sa fiind legată de România și de poporul român, care îl prețuiește și îi va slăvi memoria în veci.

La 3 martie 1922, Academia Română anunța încetarea din viață a lui Arnold-Lucien Montandon, menționând că: „*reprezintă o mare pierdere pentru știință în general și pentru Faunistica României în special*”.

Numele său rămâne înscris în Cartea de Aur a Academiei Române.

Bibliografie

- [1] Andrei Gabriela, Corneliu Pandele, 2006, *Arnold-Lucien Montandon (1852–1922), corresponding member of the Romanian Academy*. Travaux du Museum National d’Histoire Naturelle, vol. XLIX, p.479–509.
- [2] Motaș, C., 1971, *Din istoria învățământului din România*, Ed. Didactică și pedagogică, București.
- [3] Vasiliu, M., 1957, *Unele date asupra activității lui A.L.Montandon*, Natura, 9(2):130–132.